

9. Herliand, T., 2024. Ekolohizatsiia profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u konteksti povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Ecologization of professional training of future specialists in the context of post-war Ukraine]. *Edukacja zawodowa i ustawiczna*, 9, 427-438. <https://doi.org/10.71358/ezu.2228>.

10. Krysachenko, V.H., 1996. *Ekolohichna kultura: teoriia i praktyka* [Ecological culture: theory and practice]. Kyiv: Zapovit, 352.

11. Lukianova, L.B., 2016. *Osnovy ekolohii, metodyka ekolohizatsii fakhovykh dystsyplin* [Preparing future science teachers for activities in the field of environmental education based on the principles of sustainable development]. Kyiv: TOV «DSK – Tsentr», 214.

12. Levchuk, N.V., & Stepaniuk, A.V., 2010. Pidhotovka maibutnoho vchytelia pryrodnych dystryplin do diialnosti v haluzi ekolohichnoi osvity na zasadakh staloho rozvytku [Preparing future science teachers for activities in the field of environmental education based on the principles of sustainable development]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. V. Hnatiuka. Seriiia «Pedahohika»*, 1, 20-24.

13. Skrypnyk, S.V., Shevchenko, S.M., & Zamoroka, A., 2021. Naukovo-metodychni zasady vprovadzhennia metodiv ekolohichnoi osvity i vykhovannia v protsesi navchannia biolohii [Scientific and methodological principles of implementing methods of environmental education and upbringing in the process of teaching biology]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriiia pedahohichni nauky*, 23(4), 307-326. DOI:10.32453/pedzbirnyk.v23i4.591.

14. Khrolenko, M.V., 2022. Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv biolohii: zmistovyi aspekt [Formation of ecological competence of future biology teachers: content aspect]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriiia «Pedahohika», Seriiia «Psykhologhiia», Seriiia «Medytsyna»*, 9(14), 442-454. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9\(14\)-442-454](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-9(14)-442-454).

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-47-61>

УДК 37.011.3-051:78]:316.6

Воєвідко Людмила Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9342-3613>

Voyevydko@kpn.edu.ua

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНІ ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті досліджуються когнітивно-комунікативні перспективи професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах

сучасної мистецької освіти. Здійснено теоретичний аналіз сутності понять «когнітивна компетентність», «комунікативна компетентність», «когнітивно-комунікативний підхід» у контексті мистецької педагогіки та сучасних освітніх трансформацій. Аналізується інтеграція когнітивного (інтелектуального, аналітичного, рефлексивного) та комунікативного (мовленнєвого, міжособистісного, емоційно-виражального) компонентів як ключових складових фахової компетентності учителя музичного мистецтва / мистецтва закладу загальної середньої освіти. Наголошується на важливості формування когнітивних умінь, зокрема аналітичного мислення, музично-теоретичної обізнаності, здатності до осмисленого сприймання й інтерпретації музичних творів й творів мистецтва. Поряд із цим розглядається комунікативна компетентність як здатність майбутнього вчителя ефективно взаємодіяти з учнями, колегами, аудиторією; передавати зміст навчального контенту та музичного матеріалу в усній, письмовій і невербальній формах; володіти засобами міжособистісної та художньо-педагогічної комунікації. Розкрито роль когнітивних процесів (усвідомленого сприймання, аналізу, інтерпретації музичного матеріалу, критичного мислення, професійної рефлексії) як основи інтелектуальної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва НУШ. Зазначено, що глибоке розуміння структури музичних творів, стилістичних ознак, авторського задуму, епохальних контекстів формує базу для свідомого музично-педагогічного впливу на здобувачів освіти. У статті розглядаються сучасні методи, форми та засоби навчання, що сприяють розвитку когнітивно-комунікативного потенціалу здобувачів вищої освіти: інтерактивні заняття, рольові ігри, проектна діяльність, творчі обговорення, рефлексивні практики та музичні дискусії. Обґрунтовано, що поєднання когнітивної й комунікативної компетентностей забезпечує формування всебічно підготовленого, гнучкого, творчого фахівця, здатного діяти в умовах сучасного освітнього середовища. Водночас детально охарактеризовано комунікативні аспекти професійної діяльності вчителя музичного мистецтва: вербальну й невербальну взаємодію, культуру мовлення, культуру музичного мовлення, навички музично-естетичного діалогу, емпатійне слухання, здатність до створення комунікативного простору на уроці та поза ним. Особлива увага приділена ролі музики як універсального засобу художньо-комунікативного впливу, що сприяє емоційному порозумінню та культурному діалогу.

Ключові слова: когнітивно-комунікативна компетентність; міждисциплінарні проекти; культура мовлення; навчальний контент; НУШ; здобувач освіти; учитель музичного мистецтва / мистецтва; педагогічний кейс; педагогічне лідерство; ефективна взаємодія.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування й трансформації системи освіти зростають вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка має відповідати викликам інформаційного суспільства, технологічного прогресу та зростаючій ролі міжособистісної комунікації. Освітній процес уже не обмежується лише передачею знань – він дедалі більше орієнтований на розвиток когнітивних здібностей здобувачів освіти та формування ефективної комунікативної взаємодії в різних соціокультурних контекстах.

Майбутній учитель музичного мистецтва / мистецтва, як носій художньо-естетичних цінностей, повинен не лише володіти фаховими знаннями й виконавськими навичками, а й бути здатним до глибокого осмислення навчального матеріалу, розвитку критичного мислення, творчого підходу до викладання та ефективної взаємодії з учнями. Саме тому важливим завданням педагогічної освіти є інтеграція когнітивного та комунікативного підходів у професійну підготовку вчителя музичного мистецтва.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення традиційних методів навчання в мистецькій освіті та пошуку нових педагогічних стратегій, спрямованих на розвиток цілісної особистості майбутнього педагога – мислячого, рефлексивного, здатного до конструктивного діалогу й творчої діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання комунікації майбутніх педагогів вивчали ряд науковців та педагогів: Н. Ашиток, Н. Бутенко, Л. Воевідко, О. Жирун, М. Заброцький, І. Кравцова, А. Літкевич, С. Левченко, А. Максимова, В. Маслова, Л. Смакота, Н. Теличко, Т. Форостюк, С. Чоста та ін. Структуру комунікативної компетентності педагога досліджували: Л. Байдюк, Н. Бібік, Н. Волкова, Ю. Вторнікова, С. Петрушин та ін. Також розгляд педагогічної комунікації, широко представлений в дослідженнях науковців: М. Андріанов, М. Битянова, В. Семиченко, В. Кан-Калик, Н. Остапенко, Н. Юрченко та ін. До комунікативного аспекту навчальної взаємодії звертались: І. Бех, Л. Жарова, В. Кремень, М. Рибаківа, Г. Сагач, М. Седова. Теоретико-методологічні основи професійної комунікації розглядали І. Зязюн, О. Киричук, С. Максименко, Л. Савенкова, В. Семиченко, Т. Титаренко, Т. Яценко та ін. Загальні питання педагогічної взаємодії вивчали: М. Вієвська, В. Власенко, І. Демакова, О. Друганова, С. Золотухіна, М. Євтух, С. Микитюк, Н. Побірченко, О. Рацул, О. Семенов та ін. Питання взаємодії або інтеракції, досліджували такі закордонні науковці, як Д. Джонсон, М. Вебер, Г. Зіммель, Г. Ріккерт, К. Манхейм, Р. Селман, О. Стауфорд, М. Фландерс, Х. Фрайер, М. Хаузен та ін.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – дослідити когнітивно-комунікативні аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва / мистецтва та окреслити перспективні напрямки її вдосконалення в умовах сучасного освітнього простору вищої школи.

Завдання:

- проаналізувати ключові складові когнітивно-комунікативної компетентності вчителя музичного мистецтва;
- висвітлити теоретичний матеріал з розвитку когнітивних та комунікативних умінь здобувачів освіти в ЗВО;
- дослідити існуючі педагогічні кейси з відповідним аналізом когнітивно-комунікативних компетентностей;
- висвітлити педагогічні кейси, які сприяють формуванню та розвитку когнітивно-комунікативних компетентностей здобувачів вищої освіти;
- представити напрацювання у царині формування когнітивно-комунікаційних знань, умінь, практичних навичок у майбутніх вчителів музичного мистецтва / мистецтва.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

У сучасній педагогічній науці когнітивно-комунікативний підхід розглядається як один із найперспективніших напрямів розвитку професійної освіти, оскільки поєднує інтелектуальний розвиток майбутнього педагога з формуванням його здатності до ефективної міжособистісної взаємодії. Такий підхід особливо актуальний у сфері мистецької освіти, де навчання нерозривно пов'язане з емоційним, ціннісним та культурно-знаковим компонентами.

Когнітивність – пізнання, тобто, такий, який відповідає пізнанню (когнації). Зазначимо, що «вітчизняними науковцями визначено основні характеристики фахівця, якого можна назвати компетентним у професійно-комунікативному плані, а саме такі: 1) здатність виконувати поставлені завдання, дотримуючись при цьому найбільш ефективних шляхів їх вирішення; 2) прихильність до обраної професії, сформованість мотивації щодо професійної праці; 3) результативність професійної роботи; 4) засвоєння норм і еталонів професійної діяльності; 5) забезпечення постійного професійно-особистісного самовдосконалення; 6) наявність необхідного рівня знань і умінь для результативної роботи, розвиненість умінь аналізувати та прогнозувати свій подальший професійний розвиток; 7) готовність до постійного накопичення професійного досвіду, його збагачення за допомогою участі в різних видах творчої фахової діяльності; 8) вміння об'єктивно оцінювати рівень власної професійної підготовки» [1, с. 60].

Слід наголосити, що когнітивний компонент передбачає розвиток інтелектуальних здібностей майбутнього вчителя музичного мистецтва, таких як:

- аналітичне та критичне мислення;
- креативність і здатність до генерації нових ідей;
- педагогічна рефлексія;
- уміння аналізувати твори музичного мистецтва;
- методичні уміння подачі музичного контенту здобувачам освіти ЗЗСО;
- здатність інтегрувати ключові компетентності НУШ в програми різних класів;
- уміння опрацьовувати, інтерпретувати та осмислювати художню інформацію.

У музичній педагогіці когнітивність виявляється через здатність розуміти зміст музичного твору, аналізувати художні образи, порівнювати стилі й інтерпретації, обґрунтовувати власні творчі рішення під час виконавської чи методичної діяльності.

Комунікативний компонент охоплює здатність до побудови ефективного діалогу з учнями, колегами, батьками, а також до презентації й пояснення музичного матеріалу в доступній, емоційно насиченій та естетично виразній формі. Важливим є також уміння педагога налагоджувати довірливу атмосферу на уроці, стимулювати активне слухання, творчу взаємодію та співпереживання.

Низка науковців наголошують на важливості формування міжособистісної та комунікативної компетентностей у підготовці майбутніх фахівців. «Міжособистісна та комунікативна компетентність – це не стільки характеристика поведінки чи послідовності дій, скільки сприйняття людиною себе і сприйняття її іншими. Компетентність оцінюється на основі дій особистості в процесі комунікації, що узалежнюється: по-перше, особистісною мотивацією; по-друге, знаннями про ефективну комунікацію; по-третє, комунікативними навичками» [2, с. 9].

«Варто наголосити, що задля формування в студентів/-ок розуміння, вміння та застосування ефективної комунікації в Новій українській школі мають бути сформовані алгоритми комунікативної взаємодії. Для цього освітній процес в закладі вищої освіти має бути налагодженим таким чином, щоб необхідні алгоритми постійно пропрацьовувались, розглядались та піддавались ретельному та всебічному аналізу у залежності від освітньої компоненти та навчального контенту. Впевнені, що практико-орієнтоване навчання студентів дає ключ до розгадки багатьох аспектів майбутньої педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва / мистецтва в Новій українській школі» [3, с. 73].

Інтеграція когнітивного й комунікативного підходів дає змогу формувати в майбутнього вчителя музичного мистецтва цілісну професійну компетентність, у якій гармонійно поєднуються знання, емоційно-естетичне сприйняття, педагогічна майстерність і культура спілкування. Заслуговує уваги, на нашу думку, підхід, запропонований українською психологинєю Т. Цигульською, за яким схема спілкування пояснює сам процес: «Початкова думка → початкове словесне виявлення → розуміння з боку слухача → зворотній зв'язок → усвідомлення → непорозуміння → прояснення початкового словесного вираження → правильне розуміння [4, с. 62-63].

«Комунікація – це взаємодія між різними суб'єктами, під час якої здійснюється обмін інформацією. Процес комунікації включає динамічну зміну етапів формування, передавання, приймання, розшифрування та використання інформації в обох напрямках під час взаємодії комунікантів. Комунікація (від лат. *communicatio* – спілкуюся з кимось; повідомлення, зв'язок) – термін, що окреслює людську взаємодію у світі. У сучасній філософії комунікацію використовують як ознаку конструктивної взаємодії особистостей, націй та етносів, що розгортається на основі взаємної толерантності й порозуміння. Поняття комунікації широко використано у філософії К. Ясперса, а також у німецькій практичній філософії (К.-О. Апель, Ф. Больнов, Ю. Габермас), яку назвали комунікативною. В комунікації розрізняють такі види:

- вербальна комунікація,
- невербальна комунікація,
- письмова комунікація,
- групова комунікація,
- масова комунікація,
- міжкультурна комунікація» [3, с. 72-73].

С. Гончаренко зазначає: «Комунікабельність (від лат. *Communico* – з'єдную, повідомляю) – риса особистості, здатність її до спілкування з іншими людьми, товарииськість. Комунікабельність не є природженою, вона формується в процесі життя й діяльності людини в соціальній групі» [5, с. 174]. Комунікабельність – це здатність людини легко встановлювати й підтримувати соціальні контакти, що є невід'ємною складовою ефективною комунікації. Вона проявляється у відкритості, вмінні слухати співрозмовника, адекватно висловлювати власні думки та знаходити спільну мову навіть у складних ситуаціях. Комунікація ж – це процес обміну інформацією між людьми, який включає не лише слова, але й жести, інтонацію, міміку та інші невербальні засоби. Високий рівень комунікабельності сприяє кращому порозумінню, побудові довірливих стосунків та успішній взаємодії в різних сферах життя – від особистих розмов до професійного середовища.

Слід зазначити, що «у професійно-педагогічній комунікації педагогічних працівників є два взаємопов'язані складники: 1) загальні принципи комунікації, що становлять характер суспільного ладу, збереження цінностей минулого, здійснення педагогічної діяльності педагогічними працівниками для реалізації єдиної мети та завдань освітнього процесу; 2) особисті принципи комунікації, громадянство, стиль спілкування – набір конкретних прийомів і засобів, за допомогою яких педагогічний працівник реалізує свою діяльність на базі власних знань, професійного досвіду, вмінь і навичок (залежно від конкретних умов освітнього процесу)» [6, с. 43].

У Педагогічній Конституції Європи зазначено, що «високий професіоналізм і компетенції вчителя спрямовуються на формування повноформатного суб'єкта європейського процесу – людини глибоких знань і культури, носія гуманістичної філософії, світогляду і моралі, національних і загальнолюдських цінностей, на виховання вмінь, потреби і прагнення їх реалізації в європейському і світовому життєвому просторі» [7, с. 114]. Тобто, місія вчителя полягає не лише в передачі знань, а у формуванні всебічно розвиненої особистості – носія культури, моралі, гуманістичних цінностей і здатної діяти в глобальному суспільстві. Це означає, що вчитель має бути не просто джерелом інформації, а активним учасником комунікативного та культурного обміну, що передбачає глибоке розуміння як змісту знань, так і процесів їх ефективного передавання.

Саме тут ми виходимо на когнітивно-комунікативний підхід, який поєднує розвиток мислення, уваги, пам'яті, уваги (когнітивні процеси) з умінням ефективно взаємодіяти, доносити зміст, розуміти співрозмовника (комунікація). Такий підхід передбачає, що вчитель має формувати не лише інтелектуальну, а й комунікативну компетентність учня – здатність висловлювати свої думки, розуміти інші культури, працювати в команді, критично мислити й адаптуватися до нових умов.

У контексті музичної педагогіки це означає, що вчитель музичного мистецтва через мистецтво розвиває не тільки естетичне сприйняття, а й мислення, мовлення, емоційний інтелект і здатність до міжкультурного діалогу. Таким чином, когнітивно-комунікативний підхід дозволяє реалізувати ідеал сучасного європейського педагога, сформульований у Педагогічній Конституції Європи.

Когнітивно-комунікаційний підхід базується на ідеї, що процеси пізнання (когніції) тісно пов'язані з процесами комунікації, адже мислення і мова є взаємозалежними. Цей підхід обґрунтовує, що для ефективного спілкування необхідно не лише передавати інформацію, а й розуміти ментальні процеси співрозмовника – його наміри, знання, контекст, емоційний стан. Комунікація розглядається як процес обміну не просто словами, а смислами, які формуються і сприймаються завдяки когнітивним механізмам: увазі, пам'яті, уяві, мисленню.

Таким чином, когнітивно-комунікаційний підхід підкреслює, що мова – це не лише інструмент передачі інформації, а й засіб організації й структурування думок. Людина використовує комунікацію не тільки для передачі знань, а й для пізнання світу, навчання, адаптації до соціального середовища. У цьому підході важливу роль відіграють концепти, мовна картина світу, контекст і культурні чинники – усе, що формує наше сприйняття та впливає на те, як ми комунікуємо.

Когнітивні процеси відіграють ключову роль у професійній діяльності вчителя музичного мистецтва, адже саме вони забезпечують ефективне навчання, сприйняття та формування компетентностей. Сприйняття дозволяє вчителю ретельно працювати з музичним матеріалом, ритмами, інтонаціями та емоційними й динамічними відтінками музичних творів, що є основою для аналізу й інтерпретації музичних творів. Увага необхідна для зосередженості під час занять, спостереження за учнями, контролю за правильністю виконання та швидкого реагування на помилки чи потреби класу. Пам'ять – дозволяє запам'ятовувати великі обсяги музичного матеріалу, а також навчального контенту, матеріалу методики викладання музичного мистецтва / мистецтва в ЗЗСО та матеріалу інших освітніх компонентів навчального плану. Мислення дає змогу аналізувати твори, формувати педагогічні стратегії, добирати ефективні методи навчання та розв'язувати творчі і організаційні завдання. Уява сприяє художньому осмисленню музики, створенню яскравих інтерпретацій, а також допомагає вчителю надихати учнів, викликати емоційний відгук і формувати музичний світогляд. Усі ці когнітивні процеси взаємодіють, формуючи цілісний підхід до викладання музичного мистецтва як мистецтва та як засобу розвитку особистості.

Комунікативну компетентність педагогиня Л. Ашиток визначає як «здатність до ефективного спілкування у межах професійних обов'язків, що передбачає вміння обмінюватися інформацією, сприймати співрозмовника, усвідомлювати його потреби, розуміти його почуття і психологічні стани, досягати взаєморозуміння» [8, с. 11].

У сучасних умовах розвитку освіти однією з найважливіших складових професійної майстерності вчителя є комунікативна компетентність – здатність налагоджувати продуктивне спілкування, передавати знання, формувати довірливі відносини та створювати позитивну атмосферу в освітньому процесі. Комунікативна компетентність педагога – це сукупність знань, умінь, практичних навичок та

особистісних якостей, що забезпечують ефективне спілкування з учасниками освітнього процесу. Вона охоплює: вербальні та невербальні засоби спілкування; знання норм педагогічної етики та культури мовлення; здатність слухати та розуміти співрозмовника; вміння доносити інформацію зрозуміло й логічно; емпатію та емоційну стійкість.

Майбутній вчитель має вміти адаптувати стиль спілкування відповідно до віку, рівня розвитку та індивідуальних особливостей учнів, створюючи довірливе середовище, що сприяє навчанню. Формувати позитивний навчальний клімат. В освітньому процесі має панувати атмосфера доброзичливості, взаємоповаги та співпраці, що сприятиме підвищенню мотивації учнів та їхньої активності на уроці. Конструктивне спілкування з батьками допомагає вирішувати конфліктні ситуації, формувати спільне бачення освітнього процесу. Також є важливою професійна взаємодія з колегами, що передбачає командну роботу, участь у методичних об'єднаннях та обмін досвідом, що стане неможливим без розвинених комунікативних навичок.

Комунікативна компетентність є не лише необхідною умовою ефективною педагогічної діяльності, а й важливим чинником професійної підготовки вчителя. Вона дозволяє створити сприятливе освітнє середовище, в якому здобувачі можуть максимально розкрити свій потенціал. Тому розвиток комунікативних навичок повинен стати одним із пріоритетних напрямів професійного становлення сучасного педагога.

На практиці формування когнітивно-комунікативних компетентностей втілюється через використання таких освітніх стратегій, як: діалогічне навчання; інтерпретаційні дискусії; проблемні диспути; проєктна діяльність; рефлексивні практики; музично-комунікативні ігри та імпровізації.

Таким чином, когнітивно-комунікативний підхід у підготовці вчителя музичного мистецтва сприяє розвитку не лише його фахової майстерності, а й особистісного потенціалу, здатності до самостійного мислення, культурного посередництва та ефективною взаємодії з учнями в умовах сучасного освітнього середовища. Цілком поділяємо думку, що «потужна спільнота українських учених, провідних фахівців, практикуючих педагогів-методистів, передова студентська молодь натхненно працюють над удосконаленням усього освітнього комплексу задля спільної мети – створення оптимальної формули підготовки сучасного вчителя – носія ментального українського коду, прихильника загальнолюдської гуманістичної світоглядної ідеї, шанувальника різносторонніх освітніх стандартів, толерантну особистість, здатну до творчого саморозвитку і самореалізації, відкриту до різних форм комунікації» [9, с. 12].

Інтеграція когнітивного й комунікативного компонентів у викладанні музичного мистецтва є важливою умовою формування цілісної мистецької освіти, яка розвиває не лише музичні навички, а й критичне мислення, емоційний інтелект та здатність до самовираження і спілкування. Інтегрований підхід можна реалізувати через: обговорення музичних творів після прослуховування (комунікація + аналіз); створення власних імпровізацій або композицій із поясненням ідеї; інтердисциплінарні проєкти – музика + література, історія, образотворче мистецтво; групові форми роботи: ансамблі, колективні імпровізації, театралізовані постановки.

Інтеграція когнітивного й комунікативного у викладанні музичного мистецтва сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної не лише до творчості, а й до осмислення мистецтва як засобу пізнання світу та комунікації з іншими.

Комунікативну компетентність як ключовий компонент професійної майстерності педагога як певний міждисциплінарний феномен, трактує О. Кравченко-Дзондза та вказує, що вона «часто асоціюється з комунікативною досконалістю, мовною / мовленнєвою компетентністю, комунікативною грамотністю, соціолінгвістичною компетентністю, вербальною комунікативною компетентністю, комунікативними здібностями, комунікативними вміннями» [10].

Розвиток когнітивних і комунікативних умінь у студентів освітньої програми «Середня освіта (Музичне мистецтво)» є важливою складовою їхньої фахової підготовки, оскільки забезпечує не лише високий рівень музичної обізнаності, а й здатність до взаємодії, інтерпретації та самовираження через мистецтво. Окреслимо методи розвитку когнітивних та комунікативних умінь.

Когнітивні методи:

- пояснювально-ілюстративний метод;
- використання прикладів музичних творів для пояснення понять;
- проблемне навчання;
- створення проблемних ситуацій: «Як би змінився образ у творі, якби...»; аналіз і порівняння творів;
- порівняння стилів, жанрів, епох, інтерпретацій;
- метод інтерпретації;
- усвідомлення авторського задуму, емоційно-сміслового навантаження музики;
- метод критичного мислення;
- обговорення, рефлексія, створення альтернативних рішень у виконанні чи композиції.

Комунікативні методи:

- діалогічне навчання;
- дискусії, музичні дебати, «мозковий штурм»;
- метод колективної діяльності;
- робота в групах;
- рольові ігри. Наприклад: «Ти – диригент, поясни свій художній задум учасникам ансамблю»;
- музичне портфоліо + презентація. Студент готує презентацію з коментарем до власного виконання або дослідження;
- інтерпретаційна імпровізація;
- виконання твору з коментарем або візуальним супроводом.

При цьому визначальними є форми навчання: індивідуальна (робота з викладачем, індивідуальне виконання, рефлексивні щоденники), групова (робота в ансамблі, створення спільних композицій, тренінги, воркшопи, квести), фронтальна (колективне слухання, обговорення, лекція-концерт, сторітелінг), проєктна

(тематичні мистецькі проекти, міжпредметні зв'язки, соціальні проекти), інтерактивна (дискусії, «круглі столи», дебати, метод «акваріум»).

Засоби навчання використовуємо як традиційні, так і сучасні, які містять: мультимедійні презентації; Онлайн-платформи (Noteflight, Flat, MuseScore, Soundtrap); відеоуроки, подкасти; інтерактивні тести, квізи (Kahoot, Quizlet); програми для візуалізації музики (Sibelius, Finale); засоби дистанційного навчання (Zoom, Google Meet з інтеграцією музичних вправ). Для ефективного формування когнітивних та комунікативних умінь у студентів освітньої програми «Середня освіта (Музичне мистецтво)» необхідне: поєднання традиційних і сучасних методів; використання різноманітних форм роботи (індивідуальної, групової, фронтальної, проектної); активне залучення інтерактивних і цифрових засобів навчання. Такий підхід сприяє формуванню професійно компетентного, творчого та комунікативно активного вчителя музичного мистецтва, готового до викладання, виступів і взаємодії в сучасному культурному середовищі.

«Важливо наголосити, що під час підготовки здобувачів вищої освіти за освітньо-професійними програмами «Середня освіта (Музичне мистецтво)» формуються особистісні якості майбутнього вчителя, які пов'язані з його / її особистим етичним становленням і формуванням вмінь впливу на учнів, з його / її умінням спілкуватися і встановлювати з учнями доброзичливі відносини та спонукати їх своїм прикладом до активної навчально-пізнавальної, суспільно політичної, трудової і художньо-естетичної діяльності й активної взаємодії» [11, с. 15].

Науковиця Г. Падалка вважає, що «перспективним напрямом розвитку теорії та методики навчання мистецтва виступає нині розробка комунікативних аспектів навчальної стратегії з мистецьких дисциплін. Відхід від авторитарності, впровадження різноманітних форм діалогу та партнерських стосунків між викладачем і студентом, учителем і учнем – проблеми, від вирішення яких залежить ефективність мистецької освіти» [12, с. 262]. Розглянемо приклади розроблених нами комунікативних аспектів навчання для студентів з музичного мистецтва. Формування та розвиток комунікативної компетентності студентів-музикантів відбувається шляхом інтеграції музичного матеріалу та методів активної взаємодії. При цьому переслідуються комунікативні цілі у підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва:

- розвинути здатність усно (логічно й структуровано) висловлювати думки;
- навчити студентів працювати у творчій взаємодії (проектування педагогічних кейсів для здобувачів освіти ЗЗСО);
- формувати культуру мовлення майбутнього вчителя-музиканта (термінологія, грамотність, естетична оцінка, сформованість ціннісних орієнтацій й світогляду, інтерпретація);
- формувати вміння ведення діалогу з усіма учасниками освітнього процесу;
- сприяти розвитку емоційної виразності, емоційного інтелекту та невербальної комунікації через мистецтво;
- розвивати вміння слухати іншого та конструктивно коментувати.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

У результаті проведеного дослідження встановлено, що формування когнітивно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва / мистецтва є необхідною умовою його професійного становлення, зростання, успішної педагогічної діяльності та ефективного впливу на розвиток особистості учнів у процесі навчання мистецької галузі в НУШ.

Когнітивна складова дозволяє майбутньому педагогу глибоко й усвідомлено осягати зміст навчального контенту, художній зміст музичних творів, формувати здатність до критичного мислення, аналітичної рефлексії, інтерпретації музики як складного культурного й духовного феномену. Комунікативна складова забезпечує розвиток умінь взаємодіяти з учнями, доносити навчальний матеріал та художній зміст музики засобами слова, звуку, жесту, інтонації, створювати атмосферу творчого діалогу та емоційної взаємоповаги.

Важливим стратегічним аспектом професійної підготовки вчителя музичного мистецтва є формування в нього чітких ціннісних орієнтацій, пов'язаних із усвідомленням гуманістичної, виховної та світоглядної функцій музичного мистецтва. Музика виступає засобом морального, естетичного, духовного виховання, а вчитель – носієм і транслятором культурних смислів та ідеалів.

Отже, майбутній учитель музичного мистецтва має бути не лише висококваліфікованим фахівцем, а й світоглядно зрілою особистістю, здатною: формувати в учнів емоційно-ціннісне ставлення до музичного мистецтва; прищеплювати інтерес до національної та світової музичної культури; виховувати повагу до духовної спадщини людства; розвивати естетичний смак, емоційну чутливість і внутрішню культуру.

Таким чином, когнітивно-комунікативний підхід у музично-педагогічній підготовці сприяє не лише розвитку професійних якостей майбутнього вчителя, а й реалізації його виховної місії – формування в учнів цілісного світогляду, морально-естетичних цінностей і глибокої естетичної культури засобами музичного мистецтва.

Дійшли висновків, що інтеграція когнітивного й комунікативного в освітньому процесі забезпечує не лише підвищення рівня професійної підготовки, а й сприяє формуванню інтелектуально й емоційно зрілої особистості вчителя, здатного до творчого мислення, педагогічного лідерства, ефективної взаємодії з учнями та колегами у сучасному соціокультурному просторі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі сучасних педагогічних технологій, що сприяють розвитку когнітивно-комунікативних умінь студентів мистецьких спеціальностей, інтерактивних методів навчання, міждисциплінарних проєктів, творчих майстер-класів, практик рефлексії, публічних виступів, колективного музикування, методів імпровізації, інтерпретаційної діяльності та дискусій для забезпечення якості освіти здобувачів закладів вищої освіти.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Кміта, Є., 2019. Когнітивний компонент професійної (іншомовної) комунікативної компетентності диспетчерів управління повітряним рухом. *Молодь і ринок*, 11 (178), Доступно: <<http://mir.dspu.edu.ua/article/view/191575/191680>>.
2. *Теоретичні та методичні основи розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування: навч.-метод. посіб.* / Г. С. Дегтярьова, Л. А. Руденко. Київ: Педагогічна думка, 2010, 192.
3. Воєвідко, Л. М., 2024. Ефективна комунікація здобувачів вищої освіти як показник готовності до роботи в Новій українській школі. *Обдарованість: методи діагностики та шляхи розвитку: матеріали науково-практичного онлайн-семінару* (Київ, 23–26 травня 2024 року). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 72–79.
4. Цигульська, Т. Ф., 2000. *Загальна та прикладна психологія. Як допомогти собі та іншим*. Курс лекцій: навч. посіб. Київ: Наукова думка, 190.
5. Гончаренко, С. У., 1997. *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь, 376.
6. Kamyshna, I., & Pavlovych, L. 2020. Professional and pedagogical communication. *Sciences of Europe*, 57, 43–45.
7. Педагогічна Конституція Європи. Преамбула, 2013. *Вища освіта України*, 3, 111–116.
8. Ашиток, Л., 2015. Комунікативна компетентність педагога: структура, етапи формування. *Молодь і ринок*, 6, 10–13.
9. Лупак, Н. М., 2020. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва: засади інтермедіальної технології: монографія. Тернопіль: *Підручники і посібники*, 452.
10. Кравченко-Дзондза, О. Е., 2016. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя початкової школи у змісті фахової підготовки. *Молодь і ринок*, 6 (137), 98–102.
11. Воєвідко, Л. М., 2024. Формотворчі елементи емоційного інтелекту майбутніх учителів / *Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі: Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції 15 лютого 2024 р.* / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський – Київ – Херсон – Дніпро – Жешів – Париж: Видавець Ковальчук О. В., 13–16.
12. Падалка, Г. М., 2010. *Педагогіка мистецтва* (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України, 274.

COGNITIVE AND COMMUNICATIVE PERSPECTIVES OF THE FUTURE MUSICAL ART TEACHER

Lyudmyla Voievidko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Kamianets-Podilsky National University, named after Ivan Ohienko,
Kamianets-Podilsky, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9342-3613>

Voievidko@kpmu.edu.ua

Abstract. The article explores the cognitive and communicative perspectives of the professional development of future music teachers within the context of contemporary art education. A theoretical analysis of the concepts of “cognitive competence,” “communicative competence,” and “cognitive-communicative approach” is carried out in relation to art pedagogy and current educational transformations. The article examines the integration of cognitive (intellectual, analytical, reflective) and communicative (speech, interpersonal, emotionally expressive) components as key elements of the professional competence of future teachers of musical art / art in general secondary education institutions. The importance of developing cognitive skills – particularly analytical thinking, music-theoretical awareness and the ability to perceive & interpret musical and artistic works consciously – is emphasized.

At the same time, communicative competence is viewed as the ability of a future teacher to interact effectively with students, colleagues and audiences; to convey educational and musical content in oral, written and nonverbal forms; to master the means of interpersonal and artistic-pedagogical communication. The article highlights the role of cognitive processes (conscious perception, analysis, interpretation of musical material, critical thinking and professional reflection) as the foundation of the intellectual activity of a future music teacher within the New Ukrainian School. It is noted that a deep understanding of musical structure, stylistic features, authorial intent and historical context forms the basis for conscious music-pedagogical influence on learners.

The article examines modern methods, forms and tools of education that contribute to the development of the cognitive-communicative potential of higher education students: interactive classes, role-playing, project-based learning, creative discussions, reflective practices and musical debates. It is substantiated that the combination of cognitive and communicative components ensures the formation of a well-prepared, flexible and creative specialist capable of acting effectively within the modern educational environment. Furthermore, the communicative aspects of the professional activity of a music teacher – verbal and nonverbal interaction, speech culture, musical speech culture, skills of musical and aesthetic dialogue, empathetic listening and the ability to create a communicative space during and beyond the lesson – are characterized in detail. Special attention is paid to the role

of music as a universal means of artistic and communicative influence that promotes emotional understanding and cultural dialogue.

Keywords: cognitive-communicative competence; interdisciplinary projects; speech culture; educational content; New Ukrainian School (NUS); learner; music / art teacher; pedagogical case; pedagogical leadership; effective interaction.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Kmita, Ye., 2019. Kohnityvnyi komponent profesiinoi (inshomovnoi) komunikatyvnoi kompetentnosti dyspetcheriv upravlinnia povitrianykh rukhom [The cognitive component of professional (foreign language) communicative competence of air traffic controllers]. *Youth and the Market*, 11 (178). Dostupno: <<http://mir.dspu.edu.ua/article/view/191575/191680>>.
2. *Teoretychni ta metodychni osnovy rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia* [Theoretical and methodological foundations of developing communicative competence of future service professionals]: navch.-metod. posib. / H. S. Dehtiarova, L. A. Rudenko. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2010, 192.
3. Voievidko, L. M., 2024. Efektyvna komunikatsiia zdobuvachiv vyshchoi osvity yak pokaznyk hotovnosti do roboty v Novii ukrainskii shkoli [Effective communication of higher education students as an indicator of readiness to work in the New Ukrainian School]. *Obdarovanist: metody diahnozyky ta shliakhy rozvytku: materialy naukovopraktychnoho onlain-seminaru* (Kyiv, 23–26 travnia 2024 roku). Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy, 72–79.
4. Tsyhulska, T. F., 2000. *Zahalna ta prykladna psykholohiia. Yak dopomohy sobi ta inshym* [General and applied psychology. How to help yourself and others Kurs leksii: navch. posib. Kyiv: Naukova dumka, 190.
5. Honcharenko, S. U., 1997. *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid, 376.
6. Kamyshna, I., & Pavlovych, L., 2020. Professional and pedagogical communication [Professional and pedagogical communication]. *Sciences of Europe*, 57, 43–45.
7. *Pedahohichna Konstytutsiia Yevropy. Preambula* [Pedagogical Constitution of Europe. Preamble], 2013. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 3, 111–116.
8. Ashytok, L., 2015. Komunikatyvna kompetentnist pedahoha: struktura, etapy formuvannia [Teacher's communicative competence: structure and stages of formation]. *Molod i rynok*, 6, 10–13.
9. Lupak, N. M., 2020. Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv mystetstva: zasady intermedialnoi tekhnolohii [Formation of communicative competence of future art teachers: principles of intermedial technology]: monohrafiia. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 452.

10. Kravchenko-Dzondza, O. E., 2016. Komunikatyvna kompetentnist maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly u zmisti fakhovoi pidhotovky [Communicative competence of future primary school teachers in the context of professional training]. *Molod i rynok*, 6 (137), 98–102.

11. Voievidko, L. M., 2024. Formotvorchi elementy emotsiinoho intelektu maibutnikh uchyteliv [Form-building elements of emotional intelligence of future teachers] / *Aktualni problemy psykholohii osobystosti na yevropeiskomu prostori: Materialy IKh Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii 15 liutoho 2024 r.* / za red. S. D. Maksymenka, L. A. Onufriievoi. Kamianets-Podilskyi – Kyiv – Kherson – Dnipro – Zheshiv – Paryzh: Vydavets Kovalchuk O. V., 13–16.

12. Padalka, H. M., 2010. Pedahohika mystetstva [Pedagogy of art] (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplyn). Kyiv: Osvita Ukrainy, 274.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-61-75>

УДК: 378.147:51

Кашканова Галина Григорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри вищої математики,
Вінницький національний технічний університет,
Вінниця, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-7993-8097>
g.kashkanova@vntu.edu.ua

Кашканов Віталій Альбертович,

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри автомобілів та транспортного менеджменту,
Вінницький національний технічний університет,
Вінниця, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3897-6792>
v.kashkanov@vntu.edu.ua

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
ЗАСОБАМИ ПРИКЛАДНИХ ЗАДАЧ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ**

Анотація. У статті обґрунтовано роль прикладних задач як ефективного засобу професійної спрямованості навчання вищої математики у закладах технічної освіти. Доведено, що поєднання фундаментальної математичної підготовки з практико орієнтованими завданнями забезпечує інтеграцію теоретичних знань із майбутньою фаховою діяльністю, підвищує мотивацію студентів та сприяє формуванню ключових професійних компетентностей. Здійснено аналіз